

Inhoudsopgave

20 juli 1912 Landbouwkundige excursie.....	1
LAND- EN TUINBOUWKRONIEK Zesde Serie. XCIX *).....	2
Twee dagen in De Peel.....	2
Landbouwkundige excursie.....	4
LAND- EN TUINBOUWKRONIEK Zesde Serie. C *).....	6
Twee dagen in De Peel (slot).....	6

20 juli 1912 Landbouwkundige excursie

Men schrijft ons:

- 5 De afdeeling Cultura van het Ned. Instituut van Landbouwkundigen houdt ditmaal haar excursie naar De Peel, de echte Peel, waar turf en turfstrooisel vooral werd, maar nog wordt bereid, en de wijdere Peel, waar talrijke ontginningen de dorre heidevelden in vruchtbare akkers veranderen. Teneinde den excursionisten een goed beeld van deze landstreek te bieden, werden twee dagen voor deze excursie bestemd, waarbij de
- 10 Maatschappij Helenaveen den eersten dag als gastvrouw optrad; de Ned. Heide-Maatschappij zal den tweeden dag als zoodanig fungeeren. Heden (Woensdag) werden de reizigers te één uur te Helenaveen ontvangen aan het station, waar rijtuigen gereed stonden voor den tocht naar de eerste hoeve van de maatschappij. Hier verwelkomde de directeur, de heer A. Bos, zelf lid van de afd.
- 15 Cultura en oud-Wageninger als de meeste aanwezigen, het gezelschap en bood hun een smakelijke koffiemaal aan, waarna de bezichtiging van de boerderij een aanvang nam. Eenige bijzonderheden over de maatschappij Helenaveen mogen hier aan de verdere beschrijving van den tocht voorafgaan, zooals ze ook ter excursie werden medegedeeld. Vóór 1858 was deze Peelstreek woest en zonder eenigecultuur. In 1858 kocht de
- 20 maatschappij Helenaveen het groote complex gronden van een kleine 1000 H.A., gelegen op het terrein van de gemeenten Horst (L.) en Deurne (N. Br.). Door de geheele lengte is de Helenavaart gegraven, 15 K.M. lang en deze staat in verbinding met de Noordervaart en daardoor met de Zuid-Willemsvaart en met de verdere waterwegen van ons land. Zoo worden den producten van Helenaveen afgevoerd en komt straatvuil
- 25 (compost) uit de groote steden en ook heel veel kunstmest als terugvracht weer binnen. Eertijds werd het afgeveende hoogveen voor boekweitcultuur gebruikt, nadat door afbranden en oppervlakkig bewerken van de bovenkorst een bouwlaagje verkregen was. Zoo lagen soms 300 H.A. boekweit aaneen. Men kan zich denken, dat toen de bijenteelt
- 30 bloeide en dat die last heeft ondervonden zich aan te passen aan het bijna geheel verdwijnen van deze teelt, die uit het intensieve landbedrijf bijna geheel gebannen is als te weinig rendabel. Op de afgeveende en voor cultuur gereed gemaakte gronden werd daarna de tabaksbouw
- 35 uitgeoefend, een cultuur gebonden aan de aanwezigheid van groote hoeveelheden - naar men meende tot voor kort - krachtigen schapenmest. Deze was voldoende voorhanden en groote schuren werden gebouwd voor het drogen van de bladeren. Thans staan die sedert vele jaren leeg en verlaten of werden verbouwd, want de tabakscultuur is sedert lang opgegeven. Wellicht zal ze hier weer in praktijk gebracht kunnen worden, nu de
- 40 prijzen van het product loonende worden en de landbouwscheikunde de mogelijkheid heeft aangetoond den zoo uitsluitend gezochten schapenmest door kunstmest te vervangen. Vóór 30 jaar deed de groententeelt haar intrede in Helenaveen en werd spoedig een bron van inkomsten voor de bewoners. Een gemengd bedrijfje met een paar hectaren of
- 45 minder veencultuur (erwten, boonen en augurken), een koetje om mest te maken, soms een kampje wei voor dit dier en een stukje rogge of haver, ziedaar een tuindersbedrijfje, welks bewoner steeds pachter is van de Mij. Helenaveen, de eigenares van alle gronden. Maar ook dit bedrijfje ondervond den invloed van de ontwikkeling van onzen tuinbouw. Nieuwe culturen werden ingevoerd en nieuw zaaizaad voor de bestaande: het
- 50 kunstmestgebruik nam toe en het zeer gunstige jaar 1911 bracht nieuwen moed in het leven van deze kleine telers, die dikwijls met groote zorgen te kampen hebben. De Maatschappij zelf beleefde onderwijl goede jaren, want het eertijds verachte
- 55 grauwwveen, dat bovenop de turf lag en als waardeloos werd beschouwd, bleek prachtig materiaal te bevatten voor stalstrooiing en hiermee was de turfstrooiselfabricatie in het leven geroepen, die in belangrijkheid het turfgraven spoedig in de schaduw stelde en een levendigen uitvoer naar alle deelen der wereld deed ontwikkelen. Naar deze jonge ontginningen was de Cultura-excursie gericht. De sedert een paar jaar in gebruik genomen Emmahoeve is thans 19 H.A. groot, maar wordt langzamerhand tot 37

60 H.A. uitgebreid. De stal heeft thans ruimte voor 2 paarden, 23 koeien en 20-25
varkens. Zoo worden meerdere bedrijven gebouwd op de ontginningen, welke vooral aan
landbouwers uit Groninger en Drentsche veenkoloniën verhuurd zullen worden. Deze
vinden hier prachtige landerijen, aanmerkelijk goedkooper dan in hun streek en men
ziet een wassende belangstelling voor dit eertijds haast onbekende oord.
65 Nabij deze hoeve en op de terreinen van de nog te bouwen Hendrikhoeve zagen de
excursionisten uitstekende weiden, haver- en aardappelvelden, flinke rogge, alles
onder begunstiging van dit vruchtbaar jaar in uitstekenden toestand. De ontginning
geschiedt op de gewone wijze, ongeveer zooals in het Noorden des lands, door
gelijkmaken van de oppervlakte der velden, bezanden met het ter plaatse aanwezige
70 goede zand, doorploegen en mengen van zand en veen, waarna flinke kunstmestgiften
dezen van nature sterielen bodem vruchtbaar maken. Daarbij wordt hier voor de eerste
teelt een bemesting met compost gebruikt, die tot ontwikkeling van de bacteriën-flora
veel kan bijbrengen. Deze ontginning kost ongeveer f400 à f500 per H.A., maar levert
dan ook uitstekend land.
75 Niet ver van deze hoeve zag men een veld "kroonerwten" als tweede teelt van verleden
jaar ontgonnen land en het uitstekende gewas van deze groente deed de geschiktheid
van den nieuwe grond voor sommige intensieve teelten zien.
Het tweede bezoek na de hoeven gold een in volle werking zijnde ontginning, waar
oude, hoge bulten grauween verwerkt werden om het veld te nivelleeren; diepe kuilen
80 moesten geslecht, hoogten vergraven, nieuwe slooten aangelegd en ten slotte al het
land bezand. Flinke ploegen arbeiders met smalspoor en kipkarretjes brachten dit werk
ten uitvoer.
Van hier uit ging de tocht naar de eigenlijke groententuinen, die hier nog zoo
vatbaar zijn voor uitbreiding en nog meer intensief kunnen worden gemaakt door
opneming van glascultuur in het bedrijf.
85 Ook de fruitteelt, hoewel in den beginne, trok de aandacht. Met behulp van de
Pomologische Vereeniging te Utrecht werd een oude boomgaard verbeterd en hersteld,
zoodat die nu groote opbrengsten in de toekomst belooft. Thans reeds bleek er volop
gelegenheid de resultaten van de kerseteeelt te proeven, waarvan door velen gebruik
werd gemaakt.

LAND- EN TUINBOUWKRONIEK Zesde Serie. XCIX *)

Twee dagen in De Peel.

In onze schooljaren leerden wij, dat de Peel was een enorme hoogveenstreek op de
grens van Noord-Brabant en Limburg, die op sommige plaatsen wel 3 uur breed was.
95 Verder werd ons er bij verteld, dat het oudtijds een bolwerk was om den Brabanters te
beletten in Opper-Gelder en den Gelderschen om in Brabant te stroopen. De ingezetenen
der "aanpalende" dorpen trokken en haalden er turf en hadden geen behoefte om tot
ontginning over te gaan. Zoo bleef De Peel eeuwenlang liggen en eerst in de dagen van
Koning Willem III trad er verandering op.
100 In 1858 werd de maatschappij "Helenaveen" gesticht, die een begin maakte met de
exploitatie van de "landbouwmijnen", die hier nog ongerept lagen.
Het hoogveen in Groningen en Drente werd eerder aangepakt en de landbouw heeft zich
in de Veenkoloniën aldaar dermate uitgebreid, dat men nu reeds grond tekort komt of
105 zijn toevlucht gaat nemen tot den tuinbouw. Daarover hebben wij een en ander
geschreven in de vorige Kroniek.
In "De Peel" is men nog bij lange na niet zoo ver.
Daar liggen nog duizenden H.A. grond die men maar direct heeft aan te pakken, om
reeds in 1913 een oogst te geven. En het is juist daarom, dat wij de aandacht willen
vestigen op deze gronden, die nog voor honderden en honderden gezinnen brood kunnen
110 leveren, als men maar maakt, dat het graan er groeien kan. Het wil er wel groeien,
als de bodem maar goed toebereid is.
Wij bezochten dezer dagen De Peel met een gezelschap leden van het Ned. Instituut van
Landbouwkundigen, afdeling Cultura, met personen, dus, die bijna allen in Wageningen
hebben gestudeerd. Met zoo'n gezelschap deskundige landbouwmenschen is het prettig
115 reizen, want de gesprekken zijn altijd hoogst, belangrijk. Velen zijn al eenige jaren
werkzaam in de practijk, anderen hebben een leeraarsbetrekking, zoodat velen al heel
wat ervaring buiten de school hebben opgedaan.
Zulke menschen kunnen leiding geven aan onzen landbouw.
En daarom is het onverklaarbaar dat onze regeering schijnbaar stelselmatig het
120 Nederl. Instituut van Landbouwkundigen negeert. De regeering heeft het voornemen een
wetsontwerp in te dienen tot regeling van het hooger landbouwonderwijs en zal daarbij
voorstellen de school te Wageningen te verheffen tot landbouwuniversiteit en haar te
laten waar zij al is. Deze zaak voor het oogenblik latende wat zij is, is het evenwel

opgevalen, dat de Regeering over haar ontwerp tal van personen om advies heeft
 125 gevraagd, doch niet aan genoemd Instituut. In die commissie van advies zitten
 verschillende personen, die niet over het hooger landbouwonderwijs, kunnen oordeelen,
 omdat zij deze materie niet overzien. Doch dit ter zijde gesteld is het zeer zeker
 niet in het belang van ons land, dat men zulke hoogst bevoegde personen als de Ned.
 130 Landbouwkundigen buitensluit. Zóó roept de Regeering vanzelf de oppositie in 't
 leven. Dit "tusschen haakjes" er even bij en nu komen wij in De Peel.
 In de onmiddellijke nabijheid van het station Helenaveen staan drie
 turfstrooiselfabrieken. Door de turfstrooiselfabrikatie werden en worden groote
 135 winsten behaald, doch de ontginningen tot bouwgrond worden er geheel door op den
 achtergrond geschoven. Intusschen is men sedert een jaar of zes weer begonnen
 uitgebreide terreinen in cultuur te brengen. Ieder jaar worden nu een 30 H. A.
 dalgrond tot bouwgrond aangemaakt. Op deze nieuwe gronden worden dan hofsteden
 gebouwd en verpacht.
 Maar het moest sneller gaan, vooral omdat zooveel jongelui in ons land verlangend
 140 uitzien naar een stuk grond, waarop zij een eigen huishouden en eigen bedrijf kunnen
 opzetten. Als hier de Nederlandsche Staat eens ingreep! Onder de gemeenten Horst,
 Maasbracht, Helden en Deurne, die tot deze streek behooren, liggen reusachtige
 terreinen, behorende aan die gemeenten, en die maar steeds niet of zeer slecht in
 ontginning worden gebracht. Zou er geen weg te vinden zijn om deze gemeenten tot
 145 grooter activiteit te dwingen? Het kan toch niet de bedoeling zijn, dat het
 gemeentelijk grondbezit aanleiding geeft tot het verwaarloozen van de volkswelvaart?
 In N.-Brabant zijn ook nog talrijke boerenzoons, die gaarne een boerderij zouden
 willen pachten, als genoemde gemeenten maar tot ontginning overgingen. Onder de
 boeren heerscht grond-nood en daarom is het zoo te betreuren, dat de ontginning der
 150 dalgronden in de Peel niet in sneller tempo geschiedt.
 In de eerste jaren van haar bestaan was het bedrijfder Mij. Helenaveen uitsluitend
 ingericht op het winnen van zwarte turf en werd op het onvergraven hoogveen de
 boekweitbrandcultuur gedreven. Er zijn jaren geweest dat wel 300 H. A. aan één stuk
 met boekweit bebouwd waaien. Naarmate de veenderij voortschreed ontstonden er
 155 dalgronden, die in cultuur werden gebracht. Op de eerste toegemaakte gronden werden
 landbouwgewassen verbouwd; de vlasbouw is hier belangrijk geweest, later de tabak.
 Voor ongeveer 30 jaar voerde de Maatschappij den tuinbouw in, die na eenige jaren
 door de pachters werd voortgezet, nadat de tabaksbouw niet meer loonend was.
 Van de verschillende takken van den tuinbouw wordt hier alleen de groenteteelt op
 160 groote schaal uitgeoefend in Helenaveen. Toen men begon, werden als proef twee
 Westlandsche tuinen gemaakt, geheel met muren omringd, die voor druiventeelt dienden
 en verder een aantal éénruiters. Doch veel algemeener is de Roelofarendveensche veen-
 cultuur van erwten, boonen en augurken. Deze teelt is door enkele hierheen verhuisde
 tuinders ingevoerd en wordt nu ook door liet jongere geslacht gevolgd.
 Die gebezigde erwten zijn halfhooge variëteiten. Omstreeks Kerstmis begint men al met
 165 de voorbereiding van deze cultuur. Eerst worden de erwten een paar dagen geweekt en
 daarna een week "in den broei" gelegd. Dit laatste beteekent, dat men de geweekte
 erwten bij gewone kamertemperatuur laat ontkiemen. Men noemt dit broeien, omdat bij
 de ontkieming in zakken of kuipen warmte vrijkomt. Zijn de erwten ontkiemd, dan
 170 worden zij in den vollen grond of in een kouden bak uitgezaaid en bedekt met een laag
 aarde van 5 c. M. Nu ontkiemen ze langzaam en einde Februari of begin Maart krijgen
 zij een blijvende plaats in rijen op de kouden grond. Als ze een 60 c. M. hoog zijn,
 worden ze ingetopt om spoediger vruchten te kunnen geven.
 Begin Juni hebben wij den eersten oogst en op het einde van de maand kennen de erwten
 175 worden opgetrokken.
 Dan volgen de boonen of augurken.
 De boonenteelt geschiedt langs rechtstaande dennestokken, niet zoo glad als men die
 elders ziet, maar vrij ruw met takstompjes er aan; als zaadgoed neemt men hoe langer
 hoe minder de Hollandsche snijboon, maar een dikke, lange en rondschokkige boon van
 180 Duitschen oorsprong, die men spekboon noemt. In de laatste jaren wordt het zaadgoed
 regelmatig uit het Duitse Voorgebergte tusschen Keulen en Bonn betrokken, omdat de
 boonen veel aan verbastering onderhevig zijn en te Helenaveen hiervoor nog te veel
 gelegenheid bestaat.
 In deze afgelegene streken ia het moeilijk aan dierlijke meststoffen te komen en
 daarom behelpt men zich voor een deel met compost en straatvuil dat uit Den Bosch en
 185 andere steden wordt aangevoerd, maar het grootste deel van den benodigden mest moet
 uit eigen tuindersbedrijf komen. Daarom houden alle tuinders hier vee, 2 tot 8
 koeien, die in 't najaar worden ingekocht en in 't voorjaar, tegen dat de drukte op
 het land begint, weer worden verkocht. Ook legt men zich op het mesten van varkens
 toe, waarbij tegelijk een ruime mestwinning.

190 In de laatste jaren neemt, het verbruik van kunstmest in de tuinderijen sterk toe; voor groenten wordt deze meststof echter nooit alleen aangewend, doch steeds met natuurmest.

De tuinderij stond er mooi voor. Het opgetrokken erwtenstroo blijft op den akker liggen om gebruikt te worden onder de ranken de augurken. De ranken en de vrucht 195 blijven dan mooier, omdat zij minder met de grond in aanraking komen.

De producten van den tuinbouw worden door opkoopters of door de coöperatieve tuindersvereniging naar de Venloosche veiling rechtstreeks naar het buitenland gezonden. In hoofdzaak is Duitschland de grootste afnemer van deze gewassen.

200 Het mooie jaar 1911 heeft velen verlokt de groententeelt nogal wat uit te breiden en verschillende landbouwers gingen van het jaar ook aan de groenten, het gevolg was, dat op verschillende momenten de aanvoer te groot bleek, wat de prijzen drukte.

Uitbreiding van de groententeelt is goed, als zij maar gepaard gaat met uitbreiding van het afzetgebied; anders overvoert men de markt.

205 De fruitteelt is in deze streek nog van geen beteekenis. Er werden destijds eenige boomgaarden aangelegd, doch men was niet gelukkig in de aangekochte soorten.

Intusschen zagen wij prachtige kerseboomen, rijk dragend, in den boomgaard achter het huis van den directeur. Zulke kersen krijgen wij in Amsterdam nooit te zien. De boomen waren een goede dertig jaar en zagen er gezond uit. Voor den handel heeft deze boomgaard geen waarde, omdat er te veel soorten, in staan, maar elke boom op zichzelf 210 had hooge waarde.

Als nu zulke kersen hier voort willen, dan is het toch "zonde en jammer", dat hier op het oogenblik niets wordt gedaan voor de aanplanting van zulke vruchtboomen. Een groot deel van ons, volk snakt naar heerlijke vruchten en hier ligt de bodem onbeplant, die ons vruchten zou kunnen geven.

215 Wanneer wij in die volgende Kroniek iets zullen mededeelen over de Houtvester, méér noordelijk gelegen, dan komen wij op de fruitteelt nog even terug. De Nederlandsche Pomologische Vereeniging heeft daar een schitterend voorbeeld gegeven, van wat mogelijk is op dezen veengrond. De grond wil wel als de mensch hem maar gelegenheid geeft te toonen wat hij kan. Het houtgewas langs de wegen bewijst dit. De iepen en de 220 eiken hebben zich zeer sterk ontwikkeld.

De Maatschappij Helenaveen heeft sedert enkele jaren tot directeur den heer A. Bos, oud-leerling uit Wageningen. Onder zijn leiding gaat de landbouw flink vooruit, maar hij betreurt het, dat de trek naar deze streek niet grooter is. De te veld staande gewassen mogen gezien worden; ze waren een lust voor de oogen.

225 De ontginningskosten per H. A. loopen tusschen de f400 en f500, en daarvoor heeft men dan grond, die direct vruchten afwerpt. Er is nog werk voor velen, als men 't maar opzoekt.

Landbouwkundige excursie

230 Men schrijft ons:

De afdeeling Cultura van het Nederl. Instituut van Landbouwkundigen besteedde den tweeden dag van haar excursie in de ontginningen tusschen de gemeenten Bakel, Gemert en St. Anthonis, waar verschillende grondeigenaren hun terreinen aan de zorgen van de Ned. Heide-Mij. hebben toevertrouwd, die er in geslaagd is vruchtbare streken te 235 maken van het land, dat eertijds, bij aankoop, diep onder water stond of als stuifzand een last voor de omgeving vormde. Als men dan, door een flink dennenbosch wandelend, hoort vertellen, dat de landmeters hier tot de knieën in het water stonden om hun opmetingen te doen voor den aanleg van dit bosch, dan begrijpt men, dat de waterafvoer hier heel wat betekende en dat deze toch het begin vormde voor elke 240 volgende verbetering, Waterafvoer, diepploegen, bemesten, ziehier de cultuurzorgen, die bij deze ontginningen met zooveel goed gevolg werden toegepast, dat de verschillende landerijen thans enorm in waarde gestegen zijn.

's Morgens te 7 uur trok het gezelschap uit en was na twee uren rijdens, per karretje of per fiets, in de ontginning gekomen en deed den weg verder te voet of in een 245 grooten, daarvoor ingerichten vrachtwagen op veeren, getrokken door twee stevige Belgische paarden. Op deze wijze werden eerst de dennebosschen bezocht, geplant in zuiver stuifzand, die de eerste 10 jaar zeer slecht groeiden, tot de aanwending van kunstmest blijkbaar het noodige voedsel bracht, zoodat de groei plotseling verbeterde. Ter beoordeeling van de beste bemesting werden proefvelden aangelegd en 250 daarbij bleek in het stuifzand 200 K.G. Thomasslakken en 400 K.G. kalniet het best te voldoen, terwijl op den lageren, normalen heidegrond de omgekeerde verhouding het beste resultaat gaf.

Maar niet alleen dennen wilden daar groeien; mooie lanen van eiken, ook in afwisseling met coniferen, Phuyas, Chamaecyparis en Atlest, toonden in uitstekenden

255 toestand te verkeeren.
 Met belangstelling werd ook weer een dennenbosch van 7 H.A. bezocht, waarvan de grond door 89 daarin levende varkens flink werd losgehouden. Deze mogen vrij wroeten en men moedigt dit nog aan door eikels te strooien. Vinden de varkens deze, dan geeft hun dit aanleiding tot nieuw bodemonderzoek, waar de diepwortelende Pinus sylvestris geenerlei nadeel, slechts voordeel van ondervindt. Voorts krijgen die varkens $\frac{1}{2}$ K.G. boonenmeel en $\frac{1}{4}$ K.G. roggemeel per dier en per dag, zoodat ze genoeg trek behouden om hun kostje nog verder op te halen met wat in den grond te vinden is. In April komen deze wroeters in het bosch als jonge biggen; ze blijven daar tot Novembe en verhuizen dan naar de rustige mesthokken om zich langzaam aan te praepareeren voor de groote reis naar de Engelsche markt. Natuurlijk is dit bosch met 4 puntdraden omheind tegen het wegloopen. Deze wijze van oppervlakkige boschgrondbewerking komt meer en meer in zwang.

270 Thans volgden de weiden: tweejarige en meerjarige werden bezocht; de stand liet niet te wenschen; maar telkens moest men zich eens even herinneren, dat hier nog voor een paar jaar land lag, dat geenerlei opbrengst gaf dan wat heide.
 Naast deze velden worden nu jonge koeien uit de beste streken van Zuid-Holland gestuurd om daar te weiden (zg. inscharen). Het weidegeld bedraagt dan f36-f40 met f1 toeslag, als men voor zijn dieren het gezelschap van den uitstekenden stamboekstier wenscht. Heele kudde weidden nu op dit grazige land. Is het wonder, als straks meer en meer de eigenaars hun beestjes volgen en als de zwaarbelaste Zuidhollandsche of elders op de klein wonende boer naar deze heistrekken trekt, waar met kapitaal, energie en vooral ... kennis zulke resultaten te bereiken zijn? Er zijn er reeds verscheidene die weg gegaan, zij het niet naar Brabant, dan naar Gelderland of elders. Zij hebben kapitaal, die naar het land trekkende kleiboeren, ze zijn werkzaam en willen alles aanpakken, maar kennis ... daaraan ontbreekt het hun zoo menigmaal. Het landbouwonderwijs is immers van na hun tijd, zeggen ze. Men zou gaarne een aantal van deze menschen eens meenemen op zulk een excursie en de betere levensvoorwaarden hier onder hun aandacht brengen, vergeleken bij menig kleibedrijf, terwijl de verandering van woonplaats zooveel minder risico oplevert dan het gaan naar Amerika of Canada.

285 Na bespreking van de verschillende wijzen van grasaanleg, ploegen of bezanden, na bezichtiging van de weiden met ingeschaarde paarden trok het gezelschap naar de boerderij de Rips, waar het koffiemaal werd genuttigd en wat rust genomen.
 Om halftwee werden de karretjes en fietsen weer bestegen om door verschillende mooie akkers het landgoed Groote Slink te bezoeken met het aardige landhuis van een der eigenaars, den heer A. Roelvink, te Amsterdam. Op deze bezitting vindt men nu een voorbeeld van landverhuizing op kleiner schaal. Nadat de Ned. heide-Mij. deze gronden ontgonnen en in cultuur gebracht heeft, werden ze verhuurd aan een grooten Frieschen veehouder, die hier een van zijn zoons plaatste om een nevenbedrijf te houden naast het ouderlijke in het Noorden. Voor de ontginningsbeweging mag zulks een succes heeten, daar men nu van een goede verzorging verzekerd is, terwijl de pachter wel zal zorgen de cultuur meer en meer intensief te maken.

290 Behalve den flinken aanleg om het landhuis, waarvan de bekende tuinarchitect, de heer Springer, te Haarlem, de ontwerper is, trok eene groote boomgaard, beplant met hoogstamboomen en struiken, zeer de aandacht. Deze is deels in het voorjaar, deel in het najaar 1910 door de Ned. Pomologische Vereeniging te Utrecht gepland en toonde nu een prachtige groei met zeer voldoende vruchtbaarheid. Een jaar vóór den aanleg was dit terrein nog heide, maar werd toe na het ploegen met lupinen ingezaaid, wat tusschen de boomen nog eens herhaald werd. Nu heeft men andere gewassen op die strooken, wat meer mest kost, maar ook opbrengst geeft.

305 Ten slotte hebben de Culturalleden de boerderij de Dompt bezocht, waaromheen ook weer 500 H.A. liggen om deels te bebouwen, deels te beweiden, deels in bosch vast te leggen. Maar zoover is de ontginning nog niet gevorderd. Thans staan alleen nog die aan de gebouwen besteed mogen worden in verhouding tot de grondoppervlakte. In verschillende landstreken heeft men daar andere cijfers voor, mede in verband met de vruchtbaarheid (waarde) van den bodem.

310 Teneinde tijdig thuis te kunnen zijn uit dit vrij afgelegen oord moest het gezelschap hier van de verdere bezichtiging van de gronden afzien en deelde het zich in tweeën, waarvan het kleinste deel naar Boxmeer trok. De overigen vereenigden zich eerst even in Gemert en daarna te slotte te Helmond aan het afscheidsmaal.

315 Met voldoening kan hier gemeld, dat deze goed voorbereide excursie volkomen naar wensch is geslaagd en terecht herinnerde de voorzitter aan het heuglijke feit, dat al het flinke werk, dat men had gezien, al de verbeteringen, die de eertijds haast waardelooze gronden van de Peel hadden ondergaan uitgevoerd waren onder de directe leiding van leden van de afdeeling Cultura van het Instituut, menschen die hun eerste

kennis van den landbouw op de vroegere Rijkslandbouwschool, thans veranderd en gesplitst, hadden opgedaan. Een nieuw stuk land was den meesten uit het gezelschap geopenbaard en met den indruk, dat deze tocht velen aangeraden kan worden keerde men voldaan huiswaarts.

325

LAND- EN TUINBOUWKRONIEK Zesde Serie. C *).

Twee dagen in De Peel (slot).

330

De tweede dag was bestemd voor een bezoek aan de Houtvesterij "De Peel". Zij ligt in het oostelijk gedeelte van N.-Brabant en wordt gevormd door eenige aan elkander grenzende ontginningen in de gemeenten Bakel, Gemert, St.-Anthonis en Oploo en Sambeek. Het zijn de ontginningen Beestenveld en Rips, toebehoorende aan de heeren mr. van Waterschoot van der Gracht en mr. van Ogtrop, te Amsterdam; aan de Erven Ledeboer, te Enschede; aan de heeren mr. J. B. en Ad. Roelvink, te Amsterdam; en de ontginning Vossenbergh, onder directie van den Oranjobond van Orde, te Utrecht.

335

Deze ontginningen vormen een vrij goed afgerond geheel, ter grootte van bijna 3400 H.A. De Amsterdammers kunnen zich van deze oppervlakte een voorstelling maken, als zij aan een stuk land denken, dat ongeveer 6 maal zoo groot is als de polder, waarin Watergraafsmeer ligt; deze polder is 580 H.A. groot.

340

De in goeden staat verkeerende provinciale grintweg van Gemert naar Boxmeer loopt langs een dezer ontginningen, langs de "Slink"; overigens is de Houtvesterij uit de omliggende dorpen alleen langs zand- en heidewegen te bereiken. Ook ten opzichte van spoor-, tram- en waterwegen ligt zij vrij geïsoleerd. De naaste spoorwegstations zijn Boxmeer, Deurne en Helmond. Deze liggen respectievelijk 10, 8 en 12 K.M. van de grens der Houtvesterij. Het naaste tramstation, Gemert, is er 6 K.M. van verwijderd. De Zuid-Willemsvaart ligt 10 K.M. en de Maas 15 K.M. van de Houtvesterij. Dit isolement is natuurlijk niet bevorderlijk aan een vluggen en krachtigen opbloei. Naar wij vernamen zal er "klein-spoor" worden gelegd van uit Gemert, dat hoofdzakelijk bedoeld is voor goederenvervoer, doch waardoor het personenvervoer ook zal worden bevorderd. Het geheel staat onder beheer van de Nederl. Heide Maatschappij. Die heeft te Gemert een houtvester, die wederom door andere beambten wordt bijgestaan.

350

De Houtvesterij "De Peel" is geleidelijk aangegroeid tot den tegenwoordigen omvang. Omstreeks 1880 werd door de heeren van Ogtrop, van Waterschoot van der Gracht het Beestenveld aangekocht, ruim 400 H.A. Toen werd een begin gemaakt met ontginning, die bestond in het inpoten van kluit- en plukdennen in den heidegrond, waarvan met de schop een plag afgestoken was. Erg primitief dus. Aan grondbewerking werd niets gedaan en de zoo noodzakelijke drooglegging der terreinen geheel achterwege gelaten. De uitkomsten beantwoordden dan ook niet aan de verwachtingen.

355

Gelukkig was in 1888 de Nederl. Heide-Maatschappij opgericht, aan wie advies werd gevraagd. En zoo kwam deze houtvesterij onder beheer van dit lichaam. Dit was het eerste groote werk van de N. H. M. De heer Lovink was toen directeur en nog steeds weet hij levendig den toestand te schilderen, waarin hij het Beestenveld vond. Tot aan de knieën baadde men door het water, toen de eerste inspectie werd gehouden. Dat was in 1892. En thans? Dat zullen we achtereenvolgens zien.

360

Inmiddels was in 1893 door wijlen den heer A. Ledeboer, te Enschede, het stuk heide aan; gekocht onder Bakel, groot 400 H.A., waarbij in 1896 nog 800 H.A. werden gekocht.

365

Deze ontginningen werden ook opgedragen aan de Ned. Heide-Maatschappij. De heeren van Waterschoot van der Gracht en van Ogtrop werden in 1898 eigenaars van een nieuw terrein van 400 H.A.; hun bezitting bedroeg toen 800 H.A.

370

De heeren Roelvink te Amsterdam kochten hun eerste bezit in 1903 en allengs groeide dit aan tot 900 H.A. Ook dit landgoed kwam onder beheer van de N. H. M.

Twee ontginningen, vroeger behoord hebbende tot de Houtvesterij, worden nu door de eigenaars zelf geëxploiteerd; de "Dompt", van den heer S. C. van Musschenbroek, te Baarn, en de "Cleefswit", van den heer C. L. M. Lambrechtsen van Ritthem, te Amsterdam.

375

Toen met de ontginning een begin werd gemaakt, moest eerst voor een afvoer van 't overtollige water worden gezorgd; hiervan toch hing het slagen van dé ontginning af. Nadat het geheele terrein nauwkeurig was gewaterpast, vond men een afvoer, die ten slotte in de Maas uitmondt.

380

Bij het doorwandelen van de bosschen konden wij ons moeilijk voorstellen, dat het hier eenmaal zoo onherbergzaam was. De grove den is de houtsoort, die hier het best voortwil. Door ervaring geleerd, geeft men thans aan het jonge bosch kunstmest. De resultaten waren uitstekend. Natuurlijk is dit een éénmalige bemesting, omdat het anders te duur wordt.

385

Tegenwoordig heeft op de terreinen, die voor *boschbouw* zijn aangewezen, eerst een

390 voorbouw plaats. Zijn de afvoersloten en greppels gegraven, dan wordt de hei door
 den stoomploeg of met den ossenploeg bewerkt en daarna van kunstmest voorzien; 800-
 1000 K.G. slakkenmeel en evenveel of iets minder kainiet per H.A. Vervolgens worden
 één of twee jaar lupinen verbouwd. Na een goed lupinengewas, wordt, meestal onder
 395 toevoeging van een geringe hoeveelheid stikstofmest, rogge verbouwd, waarin
 serradella wordt gezaaid. Gewoonlijk wordt dan na bemesting nog éénmaal rogge met
 serradella geteeld, waarna het bosch kan aangelegd worden. Op lagere gedeelten wordt
 haver in plaats van rogge gezaaid.
 Het groote voordeel van dezen voorbouw bestaat vooral hierin, dat de grond in een
 400 beteren cultuurtoestand wordt gebracht, terwijl de onkosten van aanleg zelfs minder
 werden.
 Aan de verpleging van de bosschen zit nog heel wat vast.
 Wat niet aanslaat, moet ingeboet worden, er moet voortdurend gegreppeld worden en
 achterblijvende, min of meer zure stukken, moeten geregeld behakt worden. De
 405 bovengrond moet zooveel mogelijk worden opengehouden, ten einde de humusvorming te
 bevorderen. Daarvoor heeft men in de laatste jaren met goed gevolg in de oudere
 bosschen varkens gebruikt. Ook tijdens ons bezoek waren ze duchtig aan 't wroeten.
 Een gedeelte van 't bosch wordt met ijzerdraad afgezet en daarbinnen de varkens
 410 gehouden. Zij worden krap gevoerd, doch vinden over het geheele terrein eikels
 verspreid, die dagelijks worden uitgestrooid. Al snuffelend beginnen zij te wroeten.
 En dat zij den grond danig bewerkten, dat lieten ze ons duidelijk zien. Na zes weken
 wordt het omgewroete terrein verlaten en wordt een nieuw stuk "onder den snoet"
 genomen.
 Voor eenigen tijd is hier een wilde of verwilderde beer (mannetjes-varken) gevangen,
 415 en men wil de nakomelingen van dit minder kalme dier speciaal voor het wroeten gaan
 gebruiken.
 Natuurlijk lijdt zoo'n bosch aan allerlei *insectenplagen*, die krachtig worden
 bestreden. Daarom worden de insectenetende vogels bijzonder beschermd en hangen
 overal in het bosch *kunstmatische vogelwoningen*, de z.g.n. nestkastjes. Ieder jaar
 420 komen er een aantal bij.
 De spechten en de eekhoorns vernielen hier en daar enkele van deze nesthokken.
Hagelbuien teisteren vaak het bosch, *nachtvorsten* doen ook al veel kwaad aan loofhout
 en coniferen, wat wij nog heel goed konden constateeren. *Boschbranden* zijn in De Peel
 ook al een paar maal voorgekomen, doch gelukkig weer spoedig gestuit. Toch heeft het
 425 nog enkele H.A. hout gekost. Ten einde de bosschen met het oog op de branden geregeld
 te kunnen observeeren, zijn hooge *uitkijktorens* gebouwd van paalwerk. Van uit deze
 torens heeft men een prachtig gezicht over 't terrein.
 In de oudste bosschen wordt reeds gedund.
 Sedert 1907 worden de verschillende *houtsorteeringen* tegen goeden prijs verkocht,
 430 zoodat, trots de afgelegen ligging, de kosten van een eerste dunning reeds vergoed
 worden door de opbrengst. Duizenden bloemstokjes, rijshout, boonenstokken,
 klaverruiterstokken, schuttingpalen, fuikstokken en dergelijke, dennen takkenbossen,
 bossen berken, bezemrijs, alles gesorteerd, worden geregeld verzonden. Het
 minderwaardige hout van eenige dikte wordt verkoold tot houtskool, waarvan jaarlijks
 435 een paar duizend H.L. wordt gewonnen.
 Behalve het bosch, wordt ook hei ontgonnen tot *bouw-* en *grasland*. Met den aanleg van
 grasland is ruim 10 jaar geleden begonnen. Vooral werden hiervoor de lagere gedeelten
 gebruikt, die niet geschikt waren voor bosch. Na ontwatering, eggen, licht bezanden
 en bemesten met slakkenmeel, kainiet en kalk, van ieder 1000 K.G. per H. A., werden
 440 de stukken ingezaaid met een gras- en klavermengsel.
 Eerst werd gemaaid, doch toen gingen de weiden achteruit. Daarom werden pogingen
 aangewend vee in te scharen, wat in den beginne minder gemakkelijk bleek, omdat de
 boeren in deze streken, die gewoon waren het geheele jaar door het vee in potstallen
 te houden, bang waren, dat dit door dag en nacht buiten te blijven ziek zou worden.
 445 Toen de boeren evenwel zagen, dat het inscharen gunstige gevolgen had en de weiden
 goed gras bleven leveren, werd er veel vee in de nieuwe weiden gezonden. De
 inscharingsprijs loopt van f15 à f25 per stuk. Zelfs uit Holland wordt jong vee
 hierheen gezonden, dat in het najaar weer terug wordt gehaald. Dat is een soort van
 speculatie van enkele veehandelaars. Het vee heeft hier uitstekend drinkwater, dat
 450 door pompen in drinkbakken komt.
 De Houtvesterij heeft zelf een 300 stuks melkvee, jongvee en paarden.
 De hooiopbrengsten zijn in 't algemeen ook goed; circa 5000 K.G. per H.A. aan
 voorgras. Worden de weiden te oud en gaan ze terug, dan gaat er rogge of haver op en
 daarin komt dan weer een gras- en klavermengsel.
 Sedert een paar jaar wordt meer in de *landbouwricting* gewerkt. Vooral op de
 ontginningen Rips en Vinkenpoel zijn vele H.A. heide in bouwland herschapen, waarop

455 geteeld worden haver, rogge, aardappelen, mangelwortels en koolrapen. Vele stukken land stonden er prachtig bij. Eigenaardig, dat vooral aan de wegkanten der akkers nog al moederkoren in de rogge voorkwam. Het ligt in de bedoeling der eigenaren de landbouwbedrijven uit te breiden en den veestapel te vergrooten en te verbeteren. Meerdere boerderijen zullen worden gebouwd. In de stijgende behoefte aan arbeidskrachten zal worden voorzien door het bouwen van arbeiderswoningen. De arbeiders komen bijna allen uit de naburige dorpen en bereiken de ontginningen per rijwiel; in verband daarmee zijn over de geheele ontginningen goed berijdbare fietspaden aangelegd.

460 Een mooi landgoed is de "Groote Slink", van den heer A. Roelvink. Het fraaie landhuis is in 1909 gebouwd. Door den heer L. A. Springer, tuinarchitect te Haarlem, is daaromheen een aanleg gemaakt, terwijl de Nederl. Pomologische Vereeniging in 1909 tot 1911 daar een boomgaard heeft aangelegd.

465 Dit landgoed doet den heer Springer en den heer Snellen, directeur van de Nederl. Pom. Vereeniging, alle eer aan. De aanleg vormt een prachtig geheel en de boomgaard is een lust voor de oogen. De peren stonden mooi in vrucht en aan veel appelboomen zat al aardig wat. De grond leent zich uitstekend voor fruitcultuur. De boomgaard bestaat uit kroonboomen met tusschenplanting van struiken. Voor de eerste werden gebruikt Goudreinetten, Bellefleur, Sterappel en eenige peren.

470 Bij de planting der boomen is een kleine hoeveelheid stalmest of compost gebruikt; verder wordt uitsluitend gebruik gemaakt van kunstmest en groen-bemesting. Alle boomen waren voorzien van het merk, waardoor de soort-echtheid wordt gewaarborgd. Zelden zagen wij een jonge aanplanting, die zich zoo mooi ontwikkelt en er zoo gezond bijstond.

475 Over eenige jaren zal dit landgoed een ware lusthof zijn. Een prachtig stuk werk is de Anna-hoeve, op het landgoed "De Dompt", van den heer van Musschenbroek, uit Baarn. Nog nergens zagen wij in ons land zulke gebouwen. De veestapel is 4-rijig, biedt plaats voor 66 koeien, doch wordt over een paar jaar vergroot voor 150 koeien. De varkensstal biedt ruimte voor 150 varkens. Verder is alles naar evenredigheid. Bij deze boerderij ligt 250 H.A. bouw- en grasland. Het wordt een enorm bedrijf, waarin een groot kapitaal steekt.

480 Op onzen tocht door De Peel hebben wij veel gezien en veel genoten, want hier openbaart zich een jong, krachtig cultuurleven, dat gestuurd wordt door de landbouwwetenschap, en daarom verrassende resultaten oplevert.

485 Aan 't hoofd van de groote inrichtingen in deze streek staan mannen, die in Wageningen hun opleiding hebben gehad en dit feit bewijst, dat onze landbouwschool bruikbare mannen heeft afgeleverd.

490 De Peel kon nog harder vooruit en vooral verschillende gemeenten, die nog honderden en honderden H.A. heidegrond in bezit hebben, konden die in cultuur brengen. *Er komen hier handen te kort.* En daarom zouden wij velen jongen boeren wel willen aanraden, het oog te richten op De Peel. Daar is nog brood te vinden, daar is nog grond, waaraan in de andere bouwstreken gebrek is.

495 Wij hebben een mooie excursie gemaakt. De afd. Cultura van het Nederl. Instituut van Landbouwkundigen heeft eer en succes van dit uitstapje.

Personenregister

heer A. Bos, zelf lid van de afd. Cultura en oud-Wageninger.....	1
bekende tuinarchitect, de heer Springer, te Haarlem.....	5
mr. van Waterschoot van der Gracht.....	6
mr. van Ogtrop, te Amsterdam.....	6
Erven Ledeboer, te Enschede.....	6
heeren mr. J. B. en Ad. Roelvink, te Amsterdam.....	6
houtvester, die wederom door andere beambten wordt bijgestaan.....	6
heer Lovink was toen directeur.....	6
heer S. C. van Musschenbroek.....	6
heer C. L. M. Lambrechtsen van Ritthem, te Amsterdam.....	6
heer A. Roelvink.....	8
heer Springer en den heer Snellen, directeur van de Nederl. Pom. Vereeniging.....	8